

FRANSA'DA BASIN SENDİKACILIĞI OLGUSU

Güleda YÜCEDOĞAN*

The Fact of Syndicalism in France

The fact of syndicalism in France is much more older than in Turkey. The developed situation of the syndicalism in France has influenced positively the press syndicalism. The aim of this article is to show how the syndicalism has developed in France and how to realise a model for our country. In this context we have examined the historical process of the syndicalism.

.....

Giriş

Fransa'da işçilerin bir araya gelmeleri ve örgütlenmelerinin İngiltere ve Almanya'ya oranla daha yavaş bir gelişme kaydettiği söylenebilir. İngiltere'de toplu sözleşme hakkı 1825 yılında kabul edilmiş, Fransa'da ise bu hak, işçilerin grev yapma yasağının 1884 yılında İmparatorluk Yasası ile kaldırılmasıyla elde edilmiştir.

1789 Fransız Devrimi ile feodalizm çökertilmiştir. Böylelikle bugünkü çağdaş demokrasiye yön veren kimi kurum ve kuruluşların temelleri de atılmıştır. Sanayi Devrimi'nin başlamasıyla ortaya çıkan tabloda emeğin sermayeye bağlı olduğu görülmektedir.

---

* Araş.Gör.Dr., İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü.

1.Fransa'da Sendikacılık

1791 yılında çıkarılan yasa, işin bırakılması ya da ücretlerin artırılması amacıyla işçi koalisyonları kurulmasını yasaklamıştır. Kurma girişiminde bulunanlara bu yasa ile ise para ve hapis cezaları getirilmektedir. Yani bu yasa ile grev ve sendika kurmak yasaklanmaktadır. Yasa yalnızca işçilere değil işverenlere de aynı yasaklamaları getirmektedir.

1806 yılında Hakem Kurulu kurulmuş ancak ücretli işçiler temsilci olarak bu kurula alınmamıştır. Ayrıca bu Kurul'a, patronlarına karşı hizmette ağır kusur işleyen, düzen ve disiplini bozan işçilere hapis cezası verme yetkisi tanınmıştır.

Çeşitli hükümetlerin işçi sınıfına karşı tutumu çoğunlukla düşmanca olmuştur. Bu nedenle Fransa'da da sendikacılık bir dönem ülkemizde olduğu gibi yasaklanmıştır. Sendikalar uzun bir dönem boyunca yasayla düzenlenmeye bu nedenden dolayı karşı çıkmışlardır. Sendika yöneticilerinin adlarını ilgili makamlara bildirmekten çeşitli nedenlerle kaçınmışlardır.

O dönemde birçok sendika üyesi patronların saldırısına uğramıştır. Bu durumun 1893 yılına kadar sürdüğü görülmektedir. Bu tarihten sonra sendikalar yasal düzenlemelere ayak uydurmuşlardır. Bunda 1890 yılında çıkarılan yasanın da büyük etkisi olmuştur.

Bu yasaya göre: "*Sendikalı olduklarından ötürü, işini kaybetme, çalışmadan yoksun kılma, memurlara ya da işçilere yol verme tehdidiyle, 21 Mayıs 1884 tarihli yasayla belirlenmiş mesleki dernekler kurma özgürlüğünü engelleyen ve hakların kullanılmasını önleyen patronlar, işçi başları ve işçiler 1-3 ay hapis, 100-2000 frank para cezası ile cezalandırılacaktır.*"¹

1882 yılında Fransa İşçi Sendika Odaları Birliği kurulmuştur. Yani bu dönemde sendikalar kendi aralarında birleşmişlerdir. Bu durum 1884 yasası ile de kabul edilmiştir.

21 Mart 1884 tarihli yasa mesleki alanda dernek kurma özgürlüğünü ve sendikaların varlığını tanımıştır. Bu yasa ile özgürce sendika kurma izni verilmiştir. Hükümetin iznine gerek yoktur hükmü getirilmiştir. Ancak mesleki sendikaların çalışma konularına sınırlama

¹ Pierre BRIZON, *Emeğin ve Emekçilerin Tarihi*, Onur Yayınları, Ankara, 1977, S: 545.

getirilmiş ve bu konular ekonomi, sanayi, ticari ve tarımsal çıkarların araştırılması ve savunulması olarak benimsenmiştir.

Ayrıca yasanın bildirim yükümlülüğü getirdiği görülmektedir. Bütün mesleki sendikaların kurucuları, herhangi bir unvanla yönetimde görev almış kişilerin hukuksal durumlarını ve adlarını bildirmekte yükümlüdür.

İkinci Dünya Savaşı'nda Fransa'nın Nazi Almana'sı tarafından işgaliyle birlikte sendikacılık alanında da bölünmeler yaşanmıştır. Kimi sendikalar doğrudan direnişe katılmışlardır. Bağımsızlığın kazanılmasında işçi kesiminin önemli bir işlev üstlendiğini söylemek olasıdır. Fransa'nın bağımsızlığını yeniden kazanmasından sonra 1941 yasaı üzerinde yeniden çalışılmaya başlanmıştır. 1943 yılından başlayarak toplumsal kurumlar oluşturulmaya başlanılmıştır.

Fransa'da grev hakkı 1946 tarihli Anayasa'nın başlangıç bölümünde yer almıştır. Aynı yıl yürürlüğe giren bir yasa ile de ulusallaşma ve toplumsal güvenliği sağlamaya yönelik bir yasa çıkarılmıştır. Burada en önemli görev sendikalara verilmiştir. O dönemin en güçlü sendikal kuruluş olan Genel İş Konfederasyonu (CGT) önemli sorumluluklar üstlenmiştir.

1980'li yıllarda bir çok alanda ekonomik ve toplumsal reformlar yaşanmıştır. Bu dönemde çıkarılan Auroux Yasası sendikalar tarafından oldukça olumlu karşılanmıştır. Bu yasa ile toplu sözleşmeler yeniden düzenlenmiştir.

Genel olarak Fransa'da sendikacılığın gelişimini özetlemek gerekirse: *"28 Ekim 1982 tarihli 82-915 sayılı İş Yasası'nın hükümlerine göre mesleki sendikaların amacı, tüzüklerinde hedef kitle olarak belirledikleri birey ya da toplulukların haklarını, maddi ve manevi çıkarlarını araştırmak ve korumaktır."*²

Ayrıca sendika kurma özgürlüğü Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile de güvence altına alınmıştır. Bununla birlikte bu hakların, devletin güvenliği, kamu düzeninin sağlanması ve başkalarının özgürlük ve haklarına zarar verilmesi gibi kimi durumlarda silahlı kuvvetler, polis ya da devlet yönetimi tarafından kısıtlanmasına engel oluşturmamaktadır.

Günümüzde Fransız Sendikacılığı'nın en önemli özelliği çoğulculuğudur. Bu çoğulculuk, konfederasyon, meslek örgütleri,

² Pierre ORTSCHIEDT, *Code du Travail*, Dalloz, Paris, 1993, S: 492.

bağımsız ya da özerk örgütlenmelerin varlığının bir ifadesi olarak görülmektedir.

2. Fransa'da Basın Sendikacılığı

Sanayi Devriminin gelişimi tüm alanları olduğu gibi basın alanını da etkilemiştir. Para ve kitle kültürü basın alanını da güdümü altına almıştır.

O dönemden başlayarak gazeteler "*ucuz, bilgi verici, eğlendirici ve yaygaracı*"³ bir nitelik kazanmıştır. Yani basın, toplumsal olaylardan etkilenen ticari bir kurum özelliğine bürünmüştür.

Bu nedenle gerek siyasal baskılardan gerek sermaye gruplarının baskısından korunmak için gazetecilerin de diğer meslek alanları gibi dayanışma içinde bulunması gerektiğini vurgulayan ilk kişi Rochefort olmuştur: "*Tüm birliklerin ortak çıkarları korumaya yönelik bir sendikaları var. Bir vodvilcinin çıkarları zarara uğradığında haklarını koruyan Yazarlar Birliği'ne gitme olanağı bulunmakta (...), Avukatların barosu bulunmakta (...). Yalnızca gazeteciler birliği dayanışma anlayışından yoksun.*"⁴

Gazetecilerin girişimleri sonucunda 1879 yılında Cumhuriyetçi Basın Birimi, 1881 yılında Cumhuriyetçi Fransız Gazeteciler Mesleki Birliği, 1882 yılında Monarşik ve Katolik Basın Birliği, 1884 yılında ise Paris Belediyesi Basın Sendikası ve Adliye Basını Birliği, 1885 yılında Paris Gazeteciler Birliği, 1886 yılında Paris Gazeteciler Sendikası, 1891 yılında Parlamenter Gazeteciler Birliği kurulmuştur.

Zaman içinde gazetecilerin bilinçlenmeleri ile emek sermaye çatışması ortaya çıkmıştır. Bu da basın sendikalarına yönelilmesine neden olmuştur. Böylelikle birlikler yavaş yavaş sendika özelliği kazanmaya başlamıştır.

İki dünya savaşı arasındaki dönem Fransa'da basın sendikaları açısından önemli kabul edilmektedir. Daha önce yukarıda sözünü ettiğimiz birlik ve kuruluşlar gazetecilerin bilinçlenmelerine yardımcı olmuş ancak harekete geçmeleri için sendikal bir oluşumun gerçekleşmesi gerekmiştir. Bu da büyük bir toplumsal çalkantının yaşandığı dönemde ortaya çıkmıştır.

3 Bernard VOYENNE, *Les Journaliste Français*, CFPJ, Paris, 1985, S. 118.

4 Henri de ROCHEFORT, *Les aventures de ma vie mémoires*, P.Dupont, Paris, 1896-1898, S: 87.

O dönem gazete patronlarının anlayışı "gazeteci yoktur çalışan vardır."5 yönündedir. İşçilerin sahip oldukları haklar hastalık izni, emeklilik ve yıllık izindir.

İlk sendika girişimleri 1905 yılında Mesleki Gazeteciler Genel Sendikası adı altında L'Humanité Gazetesi bünyesinde kurulmuştur. Ancak bu örgüt bütün gazetecileri kendi içinde bir araya getirememiş ve yaygınlaşmamıştır.

Bu ortamda 1918 yılında Ulusal Gazeteciler Sendikası (Syndicat National des Journalistes (SNJ) kurulmuştur. Ulusal Gazeteciler Sendikası "Mesleği her anlamda ele alan ve sendikal alanda savunuculuğunu yapan"6 ilk mesleki örgütlenme niteliğini taşımaktadır.

1926'da Paris'te kurulan ilk Uluslararası Gazetecilik Federasyonu, gazetecilerin üye olduğu ve bu üyelerin haklarını ve çıkarlarını korumak üzere kurulmuş, sendika, birlik ve dernekleri bir araya getirmek ve değişik üye ülkelerde mesleğin yürütüldüğü koşulları geliştirmek amacıyla kurulmuştur.

Gazetecilerin özel konularını düzenleyen ilk yasa 29 Mart 1935 tarihli İş Yasasıdır. Ulusal Gazeteciler Sendikası'nın girişimiyle kabul edilen profesyonel gazetecilerin konumuyla ilgili bu yasa, 1881 yasasından sonra çıkan basın ile ilgili tek önemli yasal metin olmuştur.

Gazeteci zihinsel bir işle uğraşan bir kişidir, bu özel konumu kendisine çok özel bir hak tanımaktadır. "Çalışma sözleşmesi gazeteciye kendisinden istenen konularla ilgili yazı yazma yükümlülüğü vermiştir ancak çalıştığı yayının görüş açısını, içeriğini, biçimini benimsemek zorunluluğunda değildir."7

Bu hak gazetecinin çalıştığı gazetenin ideolojik eğilimini değiştirmesiyle gazeteciye vicdanına aykırı hareket etmeye zorladığı taktirde (kanundan aldığı destekle) yüklü bir tazminatla işinden ayrılabilme yetkisine sahip olmasıdır. Tazminatını aldıktan sonra başka bir yayın kuruluşunda ya da gazetede çalışma hakkı kendiliğinden doğmaktadır.

Bu yasa gazetecilerin çalışma koşullarını özel olarak düzenlemiş ve diğer mesleklerde çalışanların koşullarından daha iyi bir

5 Claude BELLANGER yönetiminde, *Histoire générale de la presse française de 1871 à 1940*, 3. Cilt, PUF, Paris, 1972, S: 312.

6 Claude BELLANGER yönetiminde, *Agy*, S: 40.

7 Michel FRIEDMAN, *Liberté et responsabilité des journalistes et des auteurs*, CFPJ, Paris, 1991, S. 37.

duruma getirmiştir. Gazeteciler genel İş Yasası'nın yanı sıra kendileri için özel düzenlenmiş hükümlerden de yararlanmışlardır. Bu yasada 1974 yılında değişiklikler yapılarak, gazetecilerle ilgili yeni özel hükümler oluşturulmuştur.

Hizmet sözleşmesi işverence geçersiz kılındıysa gazeteciye her kıdem yılı için son bir aylık ücreti tutarında kıdem tazminatı ödenmektedir. Gazetecinin kıdemi onbeş yılı aşıyorsa kıdem tazminatının oranı işçe ve işverenlerin eşit sayıda temsil edildikleri bir kurul tarafından belirlenmektedir.

Görüldüğü gibi Fransa'da Çalışma Yasası basın çalışanlarının hak ve ödevlerini ayrıntılı bir biçimde betimlemekte ve yasal bir çerçeveye almaktadır.

Fransa'da basın alanında sendikalar halen oldukça güçlü bir konumdadır. Gazetelerde oluşturulan İşyeri Kurulları çeşitli teknik ve mesleki sorunları çözerken işveren, yönetici, çalışan üçlüsünü bir araya getirebilmektedir.

Elbette bunu gerçekleştirebilmelerinin en temel nedeni güçlü bir sendikacılık ve basın anlayışına sahip olmalarıdır. *"Fransız gazetecilerin yetişme eğitimleri bizdekilerden daha yüksek. Fikirlerine ya da mesleğin icra tarzına katılın ya da katılmayın, Fransa'da okuma yazma bilmeyen, lümpen üsluplu kalemlşörlere ne köşe verirler ne de gazete yönetim makamını."*⁸

3. Ulusal Gazeteciler Sendikası (Syndicat National des Journalistes (SNJ))

Ulusal Gazeteciler Sendikası (Syndicat National des Journalistes-SNJ) Fransa'da en etkin ve en büyük gazeteciler sendikasıdır. Halen tüm ülkede çalışmalarını başarıyla yürütmektedir. Elbette Fransa'da da basın sendikalarının çeşitli iç ve dış sorunları vardır. Ancak ülkemizde ki gibi etkinliklerini kaybetmiş değildirlere.

9 Ocak 1918 tarihinde, henüz 1. Dünya Savaşı sürerken 15 kadar gazeteci ve bir kaç yazar Paris'te, mesleği daha iyi yapılandırmak, böylelikle de gerçek bir tüzük oluşturmak için bir araya gelmişlerdir.

⁸ Serge HALİMİ, *Düzcünün Yeni Bekçileri*, Evrensel Basım Yayın, İstanbul, 1999, S:12.

Böylelikle 10 Mart 1918 yılında Ulusal Gazeteciler Sendikası kurulmuştur. Ulusal Gazeteciler Sendikası'nın kurucu komitesi dört amaç belirlemiştir:

- 1- Diğer birliklerin yanında hareket ederek onların görevini yerine getirmek.
- 2- Mesleğe gerekli saygının gösterilmesini sağlamak, saygınlığını artırmak, Avukatlar Birliği'ne benzer bir ahlaki işlev üstlenmek.
- 3- Mesleki hakların korunmasını sağlamak.
- 4- Bir basın kulübü oluşturmak.

Kuruluşun ilk görevinin düzen ve ahlakla ilgili olduğu görülmektedir. Gazetecinin hakları yasası ilk böyle oluşturulmuştur. Böylelikle 1918 Temmuzunda Gazetecilerin Yükümlülükleri Anlaşması yazıya dökülmüştür. Bu anlaşmayla uzun bir süre küçümsenmiş bir mesleğe saygınlığını yeniden kazandırılmak istenmiştir.

İkinci olarak, 1919 yılında, gazetecilerin maaşının belirtildiği, imza hakkının tanındığı, 8 saat çalışma hakkının verildiği, hafta tatillerinin ve yıllık tatillerin ve daha bir çok konunun yer aldığı bir iş sözleşmesi oluşturulması için çalışmalar yürütülmüştür. Ancak hazırlanan bu sözleşme beklenen ilgiyi uyandıramamıştır. Bu haklar 25 Temmuz 1925 yasası ile elde edilmiştir.

1928 yılında daha geniş kapsamlı bir toplu sözleşme hazırlanmış ve Ulusal Fransız Gazeteleri Federasyonu'na (Fédération Nationale des Journaux Français) sunulmuştur. 1925 yılında kurulmuş olan bu Federasyon'un bünyesinde üç önemli sendika yer almaktadır: Paris Basın Sendikası, Yerel Günlük Basın Sendikası, Taşra Günlük Basın Sendikası.

21 Haziran 1929 yılında Gazeteler Federasyonu, Gazeteciler Sendikası, ve Basın Birliği Genel Kurulu'nun üyelerinden oluşan bir kurul oluşturulmuştur. Bu kurul iki yıl boyunca çalışmalarını sürdürmüş ve yeni bir toplu sözleşme tasarısı hazırlamıştır.

Gazetecilerin çalışma koşullarının iyileştirilmesi çabası zaman içinde daha da gelişmiştir. Gazeteciler Sendikası'nın hazırladığı bir metinden yola çıkılarak 12 Ekim 1933 tarihinde Bakanlar Kurulu'na gazetecilerin mesleki konularıyla ilgili bir yasa tasarısı önerilmiştir. Mesleki kuruluşların görüşleri alındıktan sonra 1935 yılında bu yasa

tasarısı kabul edilmiştir. 29 Mart 1935 tarihli bu yasa gazeteciye "özel bir konum"⁹ tanımaktadır.

Öncelikle gazetecinin tanımı yapılmakta ve mesleki bir kimlik kartı oluşturulmaktadır. Bu kart gazetecinin niteliğini belirtmemekte yalnızca değerini artırmayı amaçlamaktadır. Ayrıca yasada maaş, yaratıcı hakkı, 1-5 hafta arası yıllık izin, tazminat hakkı gibi diğer konulara da değinilmiştir. Böylelikle 1935 yılında Parlamento Guernut-Brachard yasası ile Fransız Gazeteciler Tüzüğü'nü kabul etmiştir.

Ulusal Gazeteciler Sendikası (SNJ) 1948 yılında özerk olarak yolunu sürdürmüştür. O dönemde Genel İş Konfederasyonu İş Gücü (FO) ve CFTJ'nin Gazetecilik bölümü kurulmuştur. Bu dönemde Ulusal Gazeteciler Sendikası'nda bölünmeler olmuştur. Bunun sonucunda Fransız Hıristiyan İşçiler Konfederasyonu'na (CFDT) bağlı Fransız Gazeteciler Sendikası (SJJ) kurulmuştur.

1945 yılında toplanan Ulusal Basın Federasyonu Özgür Basının Hakları ve Ödevleri konulu bir bildiri yayınlamış ancak bu bildiri de uygulamaya konulamamıştır. Daha sonra 1954 yılında Bordeaux'da toplanan Uluslararası Gazeteciler Federasyonu '**Gazetecilerin Görevleri Bildirisi**'ni kabul etmiştir.

Ulusal Gazeteciler Sendikası her zaman konumu ile diğer Gazeteciler Sendikalarından farklı olmuştur. 1972 yılında kurulan Genel İş Konfederasyonu'nun Gazeteciler bölümü de bu olgudan kaçamamıştır.

Ulusal Gazeteciler Sendikası'nın farkı şuradadır: İki Uluslararası Gazeteciler Federasyonu arasındaki soğuk savaş görmezlikten gelmek, her ikisiyle de bağlantılarını korumak, Fransa'daki diğer gazeteciler sendikaları arasında birleştirici görevi üstlenmek, 1973 yılında kurulan Basın Polis Adalet Komitesi'nde yer alan tek gazeteciler sendikası olmak (Bu komite bünyesinde gazetecilerin yanı sıra avukat, hakim ve polis kuruluşlarını barındırmaktadır), 1981 yılında çeşitli mesleki alanlardan gelen özerk kuruluşlarla Onlar Grubu'nu kurmak.

Ulusal Gazeteciler Sendikası'nın gerçekleştirdiği somut gelişmeler şunlardır:

- Sendikal örgütlenme,
- Gazeteciler Hak ve Görevleri Bildirgesi,
- Emekli Sandığı,

9 Claude BELLANGER yönetiminde, *Histoire générale de la presse française de 1871 à 1940*, 3. Cilt, PUF, Paris, 1972, s. 42.

- Hafta tatili,
    - Gazetecilerin konumunu belirleyen 1935 Yasası,
    - Basın Kartı,
    - Maaşların düzenlenmesi,
    - Kadroların emekliliği,
  - Danışmanlar,
    - Toplu sözleşme,
    - 4 Temmuz 1974 tarihli yazdığı satır başına ücret alan gazetecilerle ilgili yasa.
- Görüldüğü gibi mesleki etiğin oluşturulması çabası SNJ'nin temel uğraşları arasında yer almaktadır.

Fransa'daki diğer basın sendikaları da şunlardır:

- Hıristiyan Gazeteciler Sendikası (Syndicat chrétien des journalistes-CFTC)
- Genel Gazeteciler Sendikası (Syndicat général des journalistes-FO)
- Gazeteciler Sendikası (Syndicat des journalistes-CGC)
- Fransız Gazeteciler Sendikası (Syndicat des journalistes français-CFDT)
- Gazeteciler Ulusal Sendikası (Syndicat national des journalistes-CGT)

Sonuç

Fransa'da Sendikalar temsil ettikleri sınıfların çıkarlarını savunurken ülkenin ve dünyanın sorunlarını küresel açıdan ele alabilmeye çalışmaktadır. Ancak böyle bir yeteneğe sahip sendikalar, mesleki örgütler ve tüm sivil toplum örgütleri bir toplumsal denge olma özelliğine sahip olacaklardır.

Fransız Basın Sendikacılığı' ele aldığımızda, karşımıza çıkan tablo demokratik, kurumlarının işlerlik kazandığı, ekonomik koşullarının olduğu, yasal düzenlemelerin toplumun gelişmesiyle ve refah düzeyiyle doğru orantılı bir yapı gözlemlenmektedir.

Fransa bu sorunu kendi içinde, toplumun bilinç düzeyinin yüksek olması ve devleti ve hükümetleri denetleyebilmesiyle, çeşitli

aksaklıklarla zaman zaman karşılaşılrsa bile, büyük ölçüde çözümlü durumdadır.

Kaynakça

- BELLANGER Claude, yönetiminde, Histoire générale de la presse française de 1871 à 1940, 3. Cilt, PUF, Paris, 1972.
- BRIZON Pierre, Emeğin ve Emekçilerin Tarihi, Onur Yayınları, Ankara, 1977.
- FRIEDMAN Michel, Liberté et responsabilité des journalistes et des auteurs, CFPJ, Paris, 1991.
- HALİMİ Serge, Düzenin Yeni Bekçileri, Evrensel Basım Yayın, İstanbul, 1999.
- ORTSCHEIDT Pierre, Code du Travail, Dalloz, Paris, 1993.
- ROCHEFORT Henri de, Les aventures de ma vie mémoires, P.Dupont, Paris, 1896-1898.
- VOYENNE Bernard, Les Journaliste Français, CFPJ, Paris, 1985.